

BISERICA ȘI ȘCOALA

REVISTA OFICIALA A EPISCOPIEI ARADULUI

Redacția și Administrația
ARAD, STR. EMINESCU 18

APARE DUMINECĂ
Redactor: Pr. Demian Tudor

ABONAMENTUL:
Pentru particulari pe an 6000 lei.

RELIGIA ȘI CULTURA

Cultura este creația spiritului uman, iar religia o putere regeneratoare de cultură. „După Dumnezeu și dela Dumnezeu, omul singur, are facultatea de a crea în spirit sau de a zămisi cultura“.

Dumnezeu singur este izvorul luminii, al înțelepciunii și al vieții, pe când omul este numai receptorul acestor însușiri divine și folosirea lor spre binele și fericirea lui.

Prin religie omul intră direct în legătură cu Dumnezeu, iar prin cultură în mod indirect. Sau cum se exprimă un profund gânditor român: „cultura exprimă un raport simbolic cu cerul, iar religia un raport real“. De aceea, între religie și cultură, există o legătură organică și nu convențională.

Religia și cultura sunt ca două trepte suitoare către cer. Ambele urmăresc acelaș scop, ridicarea și înobilarea ființei umane. Prima prin rugăciune și cult, iar a doua „creind în literă, în piatră, în legi, în obiceiuri și în atitudinile astfel de opere, cari în limba lor trecătoare să vorbească despre Dumnezeu, despre viața veșnică, despre nemurirea sufletului“, cu un cuvânt prima coborând cerul pe pământ, iar a doua ridicând pământul la cer. Și una și alta, au menirea să ne desfășoare înaintea ochilor viața de dincolo, viața divină, în toată splendoarea ei. Prin amândouă, Dumnezeu vorbește omului și caută să-l atragă spre Sine. Ele sunt deci, cele două antene cu care omul caută să comunice cu Dumnezeu, și să se ridice spre El.

Deci, omul fiind în posesiunea acestor două comori, soarta lui nu mai e la întâmplare, ci știe de unde vine și unde merge.

Pionerii omenirii în saltul ei către Divinitate sunt „sfinții credinței“ și „geniile omenesci“. Ei sunt avantposturile omenirii spre Dumnezeu, adecă primii ce iau contact cu Divinitatea, îi ascultă glasul, îl implinesc, și-l transmit mai departe lumii întregii...

Religia și cultura sunt prin urmare cei doi factori mențiți să coboare curățenia cerului pe pământ și să asigure sănătatea morală a omenirii în avântul ei spre perfecțiune. Iată de ce, cultura în menirea ei istorică este strâns legată de religie. Cultura fără religie își pierde sensul ei adevărat, căci în loc de ziditoare de suflete, devine distrugătoare. De aceea, atâta timp cât cultura va pune la temelie ei factorul moral, ea merge pe calea cea bună.

Cultura înseamnă și trebuie să însemne „cioplirea sufletului omenesc, îmbunarea lui, scuturarea lui de sălbăticie, de poftele materiale, care zac în noi“, și ridicarea lui spre simțiri înalte și spirituale. Cu acest gând trebuie să se pornească de azi înainte la îndrumarea culturii omenesci.

Lumea de azi, cere încordarea tuturor puterilor trupesti și sufletești, în favorul progresului noii vieți născute, ori aceea care dă puterea și ținta acestui progres este credința. Credința este aceea care împinge cu un pas mai înainte cultura, pe drumul progresului omenesc.

Viața omenească nu este numai o aglomerare de evenimente și întâmplări produse de necesitățile politice și economice, ci și înfățișarea acelor dramatice și nobile frământări ale sufletului omenesc, nemulțumit cu soarta trivială a unei vieți incomplete, în năzuința lui tragică și sfântă spre ideal — spre reintegrarea lui în sfera superioară a unei vieți priaznice și armonioase.

„Când ne întrebăm așa dar, care este idealul conducător al operii culturale, nu ne gândim la valorile particulare în funcția de îndrumare a silinții unuia sau altuia dintre producătorii de cultură, ci la aceea valoare supraordonată, către care aspiră în gradul cel mai înalt creatorul de cultură. Tocmai împrejurarea că feluritele eforturi culturale coorde-

nate între ele și subordonate unei valori finale și supreme, legitimează problema filosofică a idealului cultural" (Tudor Vianu: *Filosofia culturii*, pag. 214).

Deci sensul adevărat al culturii, în gradul cel mai înalt, este sensul creștin al vieții, adică acela de a „hrăni spiritul omenesc cu sugestia vieții de dincolo“, înălțându-l pe culmile desăvârșirii, căci aceasta este valoarea supremă și finală a omului. Abia atunci cultura își legitimează menirea ei divină, iar noi oamenii o putem privi „ca un dar al cerului, un efect al privirii omului spre cer, în arte frumoase, în muzică, în filosofie, literatură, și mai ales în religie, care este suprema expresie a culturii“ (Gr. Comșa: *Cultura satelor noastre*, pag. 31).

În felul acesta „cultura ne apare ca o iradiază din flacăra adorării lui Dumnezeu, ca o concretizare în forme obiective a esenței religioase“.

Cultura sub toate formele ei de manifestare, primește putere de supraviețuire numai alături de religia creștină, căci începutul creștinismului a însemnat începutul unei noi culturi. Pe hazele puse de creștinism, s'a putut desvolta cultura omenească ajungând la înflorirea ei de azi.

Certitudinea că suntem cu toții fiii lui Dumnezeu, ne dă certitudinea chemării noastre în lume, aceia de a trăi potrivit voiei lui Dumnezeu, iar din aceste două mari certitudini fundamentale isvorăște toată frumusețea și toată puterea de înălțare a culturii omenești.

Originea culturii unii o caută în forma de luptă pentru existență, alții în instinctul de conservare, alții în necesitățile practice ale

vieții, iar noi creștinii îi vedem obârșia în religie. La umbra altarelor sfinte s'a născut cultura umană. Sau cum se exprimă atât de categoric, marele filosof și gânditor rus, Nicolae Berdiaeff: „Cultura e legată de cult. Cugetarea filosofică, cunoașterea științifică, arhitectura, pictura, sculptura, muzica, poezia, morală, — totul e cuprins în cultul Bisericii, organic și integral“.

„Rolul religiei apare astfel genetic, stimulent și totodată ordonator, ca o superbă disciplină în ansamblul variațiilor manifestării ale culturii“.

Cultura alături de religie, îndeplinește funcția de a „pregăti pe cei ce sunt chemați de Hristos la desăvârșire“ (Clement Alexandrinul). De aceea, prin religie cultura nu devine un scop, ci un mijloc de înălțare și de purificare a ființei omenești.

Figurile strălucite ale marilor ierarhi creștini, savanți și scriitori, ca: Vasile cel Mare, Grigorie de Nazianz, Ioan Gură de Aur, Grigorie de Nisa, vor rămâne pentru totdeauna figuri nemuritoare pentru întreaga literatură universală.

Biserica creștină va rămâne deapaururi pentru omenire un izvor nesecat de inspirație culturală. Prin ea, omul învață că în tot ceea ce el face și creează este colaboratorul lui Dumnezeu pe pământ. Iar cultura sub toate manifestările sale, nu este altceva decât un fel de mijloc de adorare a lui Dumnezeu.

Omenirea are la îndemână aceste două comori, religia și cultura, nu-i rămâne decât să se folosească de ele, punându-le în slujba progresului și a binelui obștesc.

Pr. MARIN SFETCU

Mâncându-ți coaja de pâine...

Cel care azi e numai aur, argint și podoabe în biserici, odinioară n'avea unde să-și plece capul. Cel de dragul cărui azi, căiți, le aducem pe toate din belșug la altar, la nunți, la pomeni, odinioară își potolea foamea cu te miri ce. Ca toți proorocii, ca toți idealistii alungați de Ahavi, de realul neîndurat al vieții.

Intr'o Sâmbătă, când femeile evlavioase, care aveau obiceiul să-l ajute, vor fi fost la lucru mai cuprins, Domnul Vieții, luă masa printre lanurile de grâu. Ca pasărele cerului: grăunțe goale. Era îngăduit lucrul acesta: să mănânci din via, din holda altuia, numai să nu iai în vas, în traistă.

Făcând abstracție de această apostolică mizerie culinară, locul acesta, în care ni se arată că Mântuitorul găsi mai potrivit să-și potolească foamea de-

cât să moară eroic de nemâncare, întocmai ca și un înalțat al său ajuns la strămtorare: David, acest loc pledează printre altele, și pentru dreptul la hrana strict necesară, simplă și cumpătată.

Să nu fie însă pentru cineva un motiv de intoleranță și aviditate în cele ale mâncării. Să fii bine lămurit. Ai dreptul la o coajă de pâine, ai datoria să-i dai la timp și din destul trupului, acestui adăpost al Duhului sfânt, toate câte-i sunt trebuincioase pentru progresul tău moral. Să nu fii însă niciodată robul stomacului.

Această virtute o poți dobândi, făcând ca acel episcop de Tulle, despre care Louis Veullot scrie că, masa așternută îi era un prilej de înălțare sufletească, o lecție de teologie, un catechism prescurtat al suveranității omenești.

„Omul — zice episcopul — ca rege al naturii, trebuie să i se pună pe masă spre mâncare, cu su-punere și în mod ierarhic, din tot ce are natura.

Trebule să i se perindeze pe dinainte din cele ale regnului animal, vegetal și mineral. Din produsul flintelor cu patru picioare, din cel al sburătoarelor, al înnoțătoarelor, din fructe, din apă, din vin, din flori. Ii trebule cristalul, aurul și tot ce poartă urma mîinii omenestii, dela care mîna, materia își așteaptă desăvârșirea și înfrumusețarea. Înainte de-a se atinge de toate aceste lucruri minunate, omul să binecuvân-teze întâi pe Stăpînul mare și bun care i le-a dat, apoi să le folosească și să se bucure de ele cu ai săi și la urmă să mulțumească”.

Natural că e bine să faci așa, deoarece după cum scrie Victor Hugo: „Șarpele din rai s'a mutat în om, în pîntec...”

Ca să nu treci dela spicul de grâu inocent și de post, la măruț poftit cu nesaț din gura șarpelui, va trebui să-ți zici cu convingere așa cum îndemna Apostolul: Fie că mîncăți, fie că beți, fie că faceți altceva, să faceți totul pentru slava lui Dumnezeu”.

Pr. Gh. Perva

Instituirea parohilor

V.

Am pornit la cercetarea problemei instituirii parohiilor îndemnat de gândul de a scoate în evidență principiul potrivit căruia a fost ea rezolvată de către Biserică în primele 10 veacuri, pentru ca apoi, confruntând principiile canonice stabilite în sinoadele ecumenice și particulare, cu valoabilitate pentru întreaga Biserică, cu datele actualității, să avem posibilitatea de a schița în linii mari o modalitate de instituire a parohilor care pe deoparte să păstreze nealterat, să fie în concordanță perfectă cu principiul canonic universal, dar, în același timp, să corespundă ca formă, ca tehnică, necesităților prezentului.

Cercetarea documentelor din veacurile de înbegare ale organismului Bisericii, ne arată că instituirea parohiilor se făcea de către episcop în colaborare cu întreaga obște credincioasă: cler și popor.

Participarea poporului la alegerea păstorilor săi bisericești — principiu canonic universal recunoscut — a trecut în decursul veacurilor prin mai multe etape. Imbrăcînd forme diferite și a găsit aplicarea prin diverse tehnici potrivit influenței vremurilor.

Străduința noastră va avea drept țel aflarea tehnicii celei mai potrivite vremurilor de acum pentru aplicarea principiului neschimbat în esența sa.

La începuturile creștinismului, până când viața morală a creștinilor s'a păstrat la un nivel foarte ridicat, lua parte la alegerea clericilor întreaga obște creștină, fără deosebire de stare socială sau cultură.

Mai târziu disciplina morală a creștinilor slăbește, moravurile se strică, participarea poporului la instituirea

clericilor începe a fi legată cu tot mai multe neajunsuri, au loc tot mai dese turburări, abuzuri, astfel că armonioasa colaborare dintre episcop și popor, care zădărnicea odinioară intrarea nevrednicilor în slujba Bisericii, înce-tează. De acum înainte o parte din popor, anume gloatele gălceviitoare nepricepute și ușor de corupt, strică buna rânduială, punându se în slujba unor candidați nevrednici — încep a se înmulți și aceștia, — caută să impună cu tot felul de mijloace nepermise păstori pe cei pe care-i voiau dînșii, disprețuind cu totul puterea episcopului.

S'au luat atunci — începutul sec. IV — măsuri pentru a restabili drepturile ierarhiei încălcate prin abuzul gloatelor, pentru a înlătura dela alegeri pe cei ce nu se pricepeau să și folosească votul, sau intenționat nu-și întrebuintau dreptul lor spre realizarea idealului creștin: alegerea celui mai vrednic.

Sinodul din Laodicea prin canonul 13 a găsit de bine să împiedece aceste turburări și a hotărât să oprească cu totul ca „plebea adunată” să aleagă pe aceia care trebuiau puși în slujba Bisericii. Dispozițiile canonului laodicean au primit putere de lege — obligativitate pentru Stat și Biserică — prin novelele lui Iustinian (Novela 123 și Novela 137), cari orînduiesc ca înainte de alegerea unui păstor bisericesc să se adune clerul și cei mai de vază locuitori din cetatea respectivă: „convenienti clerici et primates civitates” și prin aceștia să se săvârșească alegerea.

Această nouă modalitate de alegere a parohilor, ce respectă principiul participării poporului, dar îi dă o nouă formă de manifestare, s'a născut cu același scop: să înlătore pe cei nevrednici dela slujba altarului. A fost necesară această măsură pentru a împiedeca pe candidații nevrednici să profite de lipsa de știință și pricepere în chestiunile de alegeri a unora, de imoralitatea și reaua credință a altora, sistemul de până aci ne mai fiind suficient pentru a asigura intrarea în cler numai a celor vrednici.

S'au găsit episcopi cari însuflețiți de tendințe despotice au nesocotit dreptul poporului, instituiind preoți fără a-l consulta, sau reducînd participarea poporului la o simplă formalitate, la formula liturgică „vrednic este” care se rostește cu ocazia hirotoniei. Contra absolutismului ierarhic poporul are și și-a exercitat dreptul de rezistență: a refuzat păstorul trimis de episcop fără să le fi cerut în prealabil consimțămîntul, consfințit de canonul 36 ap. și 18 antiobian, despre care am pomenit.

Reacțiunea poporului contra absolutismului ierarhic n'a avut nici o eficacitate în Biserică apusului, unde ierarhia și a însușit, din sec. X. încoace, mai ales toate drepturile poporului, excluzându-l total dela lucrările de instituire a clericilor. Nici în Biserică răsăritului drepturile poporului n'au rămas intacte, fiind uzurpate de puterea politică — statul — care în unele țări și-a luat libertatea de a exercita unele dintre drepturile cetățenilor săi. Chiar în cazul amestecului statului la instituirea parohului principiul participării poporului, într-o oarecare măsură și într'un mod cam ciudat, este respectat, căci statul participă la instituirea parohului în calitate de reprezentant al poporului, deci exercitînd drepturile acestuia.

La capătul acestor reflexiuni un adevăr se impune: ori prin ce faze ar fi trecut, în decursul timpurilor, alegerea parohilor a concretizat întotdeauna un principiu canonic universal valabil, și anume ca instituirea să se facă de episcop cu concursul clerului și al poporului.

Aplicarea acestui principiu, indiferent de formă, o mărturisesc, dela Sf. Scriptură până la legislația civilă recunoscută de Biserică, toate izvoarele cu valabilitate ecumenică, conglăsuind într'o impresionantă unanimitate că numai singur acest principiu reprezintă adevărata învățătură a Dumnezeuului Intemeietor al Bisericii, adevărata concepție canonică a sinoadelor ecumenice și particulare.

În consecință putem susține cu nestrămutată convingere, că singura modalitate pentru instituirea parohilor, potrivit zilelor noastre, este cea care are la bază principiul canonic al colaborării episcopului cu obștea credincioasă, care consfințește participarea poporului, într'o formă oarecare, la acest act important.

Credem cu tărie că imperativul vremii cere ca poporul să participe cât mai intens la viața Bisericii. Suntem convinși că instituirea parohului este o ocaziune prielnică pentru popor, să fie cât mai activ în munca pentru realizarea idealurilor creștine, să se apropie cât mai mult de Biserică, să fie cât mai strâns legat de interesele ei. Legătura dintre paroh și parohie, identică cu legătura dintre Hristos și Biserică, nu se pot realiza decât în libertate, nu prin silă, prin dragoste, nu prin frică, prin reciproc consimțământ la colaborare în vederea mântuirii.

A da poporului ocazie să-și spună cuvântul la alegerea păstorului său sufletesc, a i solicita colaborarea, pe lângă că i se acordă ceace i se cuvine, mai înseamnă că se creiază în parohie o atmosferă de încredere, de iubire, de prețuire reciprocă între păstor și păstoriți, climat propice realizărilor pe drumul desăvârșirii creștine.

Din punctul acesta de vedere cerințele prezentului se potrivesc cum nu se poate mai bine cu principiul canonic al instituirii parohului prin colaborarea episcopului cu poporul.

Nu mai poate fi vorba să alegem între instituirea parohului prin episcop cu concursul poporului, sau numai prin episcop fără colaborarea poporului, căci am văzut că instituirea cu participarea credincioșilor este singura modalitate ce corespunde învățăturii creștine și canoanelor Bisericii, orice altă practică fiind un abuz, o abatere dela dreapta concepție a Bisericii ecumenice.

Acum problema esențială și extrem de delicată o formează tehnica aplicării principiului, forma în care poporul își va manifesta drepturile sale.

Dintre diferitele forme, îmbrăcate, în decursul veacurilor, de principiul participării poporului la instituirea clericilor, îndeosebi două se impun atenției noastre: participarea întregii obști creștine, — clerici și popor — și participarea restrânsă, indirectă, a poporului, prin reprezentanții săi.

Participarea întregului popor credincios la instituirea păstorului său — manifestarea universală și directă a acestui drept — este forma ideală, dar după cum am văzut, o găsim practică numai până în sec. IV (sinodul dela Lao-

dicea), când s'a legiferat o nouă metodă care a luat locul celei dintâi, ajungând generală în întreg răsăritul prin sec. VI.

Sistemul participării întregii obști credincioase la instituirea parohului se poate menține atât timp cât poporul are o viață morală ireproșabilă, o disciplină creștină aspră; când la alegeri nu-l conduc patimile și interesele omenești, ci se urmărește un singur țel: să aleagă pe cel mai vrednic; cât timp candidații sunt adevărate caractere creștine, însufleșiți de dub misionar și râvnă apostolică, care nu văd în parohie decât un loc binecuvântat de muncă pentru sporirea slavei lui Dumnezeu, pe care nu-i mână către preoție gândul de a câștiga onoruri lumești sau de a aduna averi, ci dorul de a se dărui lui Dumnezeu, așa încât nu se gândesc decât la slujba Lui și se dezinteresează de locul unde o săvârșesc. Vremurile acelea de curată viață creștină — cu amărăciune trebuie să constatăm — sunt de mult apuse, revenirea lor formând, deocamdată, o pioasă dorință. Aproape un secol de practică în Ardeal a sistemului colaborării întregului popor, constituit în sinod sau adunarea parohială, cu episcopul la instituirea parohului, ne mijlocește convingerea că principiul este bun, dar aplicarea lui depinde de oameni. Asupra oamenilor, vremurile de azi, ne furnizează constatări mai triste. S'a observat, în timpurile din urmă, că, foarte adesea, poporul nu mai este călăuzit de idealul de a alege păstor pe cel mai vrednic, ci de interese și considerațiuni omenești, pătimase de multe ori.

Se ivesc candidați care nu se gândesc că pot sluji lui Dumnezeu ori unde, ci ținesc să ajungă cu orice preț într'o anumită parohie.

Vremea noastră este vremea concepției că o parohie este „bună” iar alta „slabă” sau „rea”, după comoditatea sau posibilitățile de a câștiga onoruri și avere ce o oferă.

Alegerile de clerici prilejuiesc apoi tot felul de combinațiuni, de mașinațiuni electorale, astfel că nu reușește a fi ales cel mai vrednic dintre candidați, ci cel mai iscusit vânător de voturi.

S'au văzut cazuri când parte din popor își vinde, votul pe bani, pe băutura sau pe mâncare, sau când la vot se folosesc, fie cu complicitatea, fie sub presiunea norodului participant la alegere, tot felul de trucuri electorale, pentru a falsifica scrutiniul în favoarea unuia sau a altuia dintre candidați.

La alegerile de clerici se formează diferite partide, fie care ținând cu totdinadinsul să impună pe candidatul favorit. Se dă o adevărată luptă electorală, oamenii încep a se ură între ei și a-l ură pe candidatul partidului advers, se iscă turburări, scandaluri, violențe în parohie.

Patimile deslănțuite în timpul luptelor electorale nu se potolesc nici după alegerea și instalarea parohului, ura continuă între parohienii divizați în diferite partide, partidele ce au susținut alți candidați fac o opoziție puternică în orice împrejurare parohului, îl urăsc, urmează contestații, șicane, unii găesc adesea motiv de a părăsi sânul Bisericii în faptul că a fost ales un alt candidat decât cel susținut de dânșii.

Se cere un extraordinar tact pastoral și o mare răb-

dare din partea parohului ca să potolească spiritele învrăjbite de alegere, să câștige și să aplece la colaborare și pe acei ce i-a avut adversari.

Nu toți parohii au însă aceste calități astfel parohia rămâne învrăjbită. Creștinii supărați pe paroh se vor supăra și pe Biserică. Parohul va avea nemulțumiri, va fi boicotat, munca lui nu va da niciun rod, persoana lui va fi piatră de sminteală.

Pentru a scuti viața parohiei de sbucium inutil, de periculoase turburări, pentru a nu compromite dela început șansele parohului în munca sa pastorală, socotim că este mai bine, azi, a părăsi sistemul participării întregului popor la alegerea parohului și a adopta practica introdusă, în împrejurări aproape similare de sinodul din Laodicea (can. 13): participarea poporului prin reprezentanții săi.

Avantajele sistemului alegerii parohului numai prin reprezentanții obștei creștine, pe lângă faptul esențial că respectă principiul colaborării poporului la viața Bisericii, sunt tot așa de multe la număr ca și dezavantajele prezentate de sistemul participării la alegerii a întregului popor.

Poporul are posibilitatea să-și spună cuvântul, să declare că acceptă pe candidat, să manifeste consimțământul la colaborare cu el prin reprezentanții săi autorizați, fără a fi angajat în totalitatea lui în lupta electorală.

Participând mai puțini și mai alesi la lupta electorală, dacă ar mai avea loc, putem avea mai multe garanții că ea va pierde din violență, se va desfășura în spirit creștinesc, terminându-se cu alegerea celui mai vrednic, fără a influența prea adânc și mai ales în viața parohiei.

Alegerile prin reprezentanți vor exclude dela vot pe toți cei ce nu știu sau nu vor să prețuiască acest drept la adevărata lui valoare. Nu vom avea, mai ales, situații paradoxale, când oameni care n'au comun cu creștinismul nimic altceva decât faptul că au fost botezați cândva, care nu calcă pragul bisericii decât în ziua alegerii, impun creștinilor practicanți un candidat nedorit dar care, prin diferite mijloace, s'a priceput să i facă interesați în această chestiune.

Cei alesi din popor — reprezentanții — deși mai puțini, pe lângă faptul că nimeni nu le va putea contesta în nici un fel dreptul de a participa la alegere, vor putea fi mai greu de influențat, mai greu de cucerit, mai greu de corupt, se vor călăuzi de idealul de a alege pe cel mai meritos.

În actuala organizare a Bisericii române cei mai autorizați reprezentanți ai obștei creștine din parohie sunt membrii consiliului parohial.

Ca număr consiliul parohial este compus din puțini membrii (10-30), dar în sânul lui nu intră decât elita creștină a parohiei, credincioși care prin viața lor și prin jertfele lor pentru biserică și pentru așezămintele ei au dat dovadă de mare interes și dragoste pentru ea (art. 18 din Reg. pt. alegerea și constituirea org. reprez. și execut. în parohiile, protopopiatele și eparhiile din patriarhia română).

Calitatea morală a membrilor ce compun consiliul parohial este o garanție că acțiunea instituirii parohului

va fi influențată de un țel superior, creștin: slujirea intereselor Bisericii din parohie.

În cazuri de alegeri pentru paroh consiliul parohial poate deveni ușor organ reprezentativ al întregii parohii.

Încebind, această expunere rămânem cu convingerea că vremurile de acum cer un nou sistem de instituire a parohiilor, un sistem unic și obligatoriu pentru întreaga patriarhie română, la baza căruia să stea principiul colaborării episcopului cu obștea creștină prin reprezentanții ei.

Îndrăznim a schița în linii mari și a propune, cu titlul de sugestie, principiile generale ale unui sistem pentru instituirea parohiilor.

I. Alegerea să aibă loc la reședința eparhială, să se facă sub președinția episcopului de către un organ electoral în compoziția căruia să intre: membrii secțiunii administrativ-bisericești a consiliului eparhial, rectorul și dubovnicul academiei teologie din eparhie, și membrii consiliului parohial al parohiei vacante.

II. Parohiile să se împartă în categorii după un criteriu unic.

III. Condițiunile de participare la concurs pentru clerici nebirotoniți sau preoți ce se transferă să fie fixate cu precizie la fiecare categorie de parohii.

Sistemul bazat pe principiile de mai sus, concretizate într'un regulament obligatoriu pentru toți — fără excepții, căci excepțiile omoară buna rânduială și instăpânesc anarhia — nădăjduim că ar da bune rezultate, dând prilej episcopului a avea colaboratori buni, posibilitate parohiilor să-și câștige parohi vrednici, în liniște, cu pace, fără turburări și frământări periculoase.

Prof. I. AGEU

Românii arădani în frământările anilor 1849-50

Cap. III.

Demersurile Episcopului Raț pentru sprijinirea trebii naționale.

a) Trimiterea deputaților la Viena.

Cele dintâi demersuri pentru promovarea intereselor naționale și bisericești ale Românilor se datoresc Ep. Șaguna. Deși „lucrul românesc” — cum se numesc de obicei toate aceste năzuințe, era început încă în Februarie 1849, prin cunoscuta petiție națională, precum și prin cele următoare, Românii din Eparhia Aradului — adică cei din țara Crișurilor — nu au putut contribui cu nimic la aceste demersuri, fiind ei cuprinși încă în mrejele revoluției care la Șiria, în vecinătatea Aradului, își trăia ultimele zile. De îndată ce împrejurările au îngăduit, Șaguna reia firul legăturilor cu prietenul și fratele său mai bătrân dela Arad, Ep. Gherasim Raț.

Intr'o scrisoare datată 7 Septembrie 1849¹⁾,

¹⁾ Arhiva Episcopiei Aradului No. 96/1849.

Șaguna îi scrie că „după ce s'a nimicit anarhia cea săngeroasă și s'a introdus ordinea cea legală“, se simte îndatorat să-l înștiințeze despre lucrările întregii națiuni din monarhia austriacă. De aceea Ep. Raț primește în copie *Petiția națională din 13/25 Februarie 1849*¹⁾, *Promemoria despre dreptul istoric pentru autonomia Bisericii române, Opinia Ep. Hacman din Bucovina*²⁾, precum și arătarea deputaților români din Viena către Ministrul cultelor pentru îndeplinirea eparhiei văduve din Vârșei³⁾.

Acestea erau în linii mari lucrările reprezentanților români pentru promovarea intereselor naționale, până când Românii crișeni intră și ei în acțiune. În răspunsul său din 10 Septembrie⁴⁾, același an, Ep. Raț exprimă mulțumiri lui Șaguna din partea clerului și poporului român arădan pentru zelul arătat și roagă pe Dumnezeu să învrednicească lucrarea de „fruct mângâietor națiunii române“. Apoi arată greutățile care l-au împiedecat până atunci să ia parte mai activă la lucrările naționale, și promite tot sprijinul, la care îl îndatorează „poziția“ sa și „sângele român“ care îi bate în vine.

După aceste luări de contact generale, Ep. Șaguna nu întârzie să treacă la fapte și propuneri concrete. Nu era timp de pierdut. Orice întârziere putea fi fatală cauzei naționale, care își aștepta deslegarea în șirul cauzelor celorlalte națiuni. De aceea cu data de 16 Septembrie⁵⁾ la câteva zile, Șaguna, într-o scrisoare autografă, cere Ep. Raț să aleagă fără întârziere trei sau patru bărbați harnici, pe cari să-i trimită cu plenipotență la Viena. Aceștia vor avea să se alăture lui *D. Dobran și Mocioni*, „căci dela dânsii vor înțelege toate“.

Se pare că Ep. Gherasim Raț nu a întârziat a da ascultare acestui sfat. În scrisoarea răspuns din 23 Septembrie, el arată că a făcut pregătirile necesare pentru trimiterea deputaților. Încă înainte de hotărârea sa, scrie Episcopul, comunitatea Bisericii Catedrale române din Arad despre care știm lucruri frumoase și din anii premergători revoluției⁶⁾ se silea să sprijinească tendințele confrăților din Transilvania, Banat și Bucovina. Propriu zis această Comunitate a dus greul luptei și după ce ep. Raț din cauza boalei a ieșit din arenă.

Deputații naționali erau avocații: *Vichentie Babeș* — figură proeminentă în istoria Românilor crișeni —, *Grigorie Popovici*, și *secretarul cameral din Buda, Teodor Serbu*. Acesta din urmă și is-

călește petiția din 12/24 Oct. 1849, pentru separația ierarhică și ținerea unui sinod român general, iar tustrei semnează petiția Românilor arădani din 15 Noembrie, în care cereau și ei rezolvarea petiției naționale din 25 Februarie 1849.

Trimiterea deputaților naționali ep. Raț o însoțește cu o declarație¹⁾ publică a sa, în care se alătură întru toate fraților săi din Monarhie, zicând între altele: „oftările și dorințele așternute sunt și simțământul nostru cel din adâncul sufletului, și încât ne-au putut veni la cunoștință, și al clerului Arhipăstoriei noastre încredințat. Tot în ziua în care dădea această declarație publică, ep. Raț mai îndreaptă și o circulară²⁾ către protopopii din eparhie, și mai ales către comunitatea Bisericii catedrale din Arad, chemându-i pe toți să sprijinească această cauză prin ajutor în bani și prin recomandarea ei către cei zeloși din popor. Pentru cei din cler cărora li s'ar părea această pășire ca o insurecție împotriva ierarhiei sârbești, episcopul află de bine să se provoace la proclamația Patriarhului Raiacici din 1848, către Români, și la o scrisoare a aceluiași către dânsul, în care se arăta sprijinitor al revendicărilor românești. Fără dreptate însă, deoarece Raiacici, deși în 1848 semnase Proclamația amintită, s'a arătat mai pe urmă dușman nemulțumit al emancipării naționale și bisericești a Românilor, și nici nu s'a înfăptuit această emancipare atâta vreme cât a trăit el.

În sfârșit scrisoarea cu care ep. Raț face cunoscute toate aceste episcopului Șaguna, se încheie cu amare constatări la adresa unor Români arădani cari „de încurgerea străinismului molipsiți și degradați“, nici nu cutează a lucra pentru promovarea intereselor naționale, știind prea bine că a face aceasta însemna, ca întotdeauna, a se expune goanei și urgisirii străinismului³⁾.

Prin scrisoarea sa din 2/15 Oct., Șaguna se arată satisfăcut de măsurile luate de episcopul Raț. El scrie: „eu nu mai am nici o îndoială despre săvârșitul cel bun și mângâietor al cauzei noastre naționale de vreme ce am fost norocos a vedea din mult prețuita scrisoare a P. S. Tale... măsurile ce ai luat spre înaintarea treburilor naționale“. Pentru a se putea învrednici și Românii de binefacerile regimului constituțional Șaguna propune: „să luăm o tactică prin care să arătăm popoarelor compatriotice vrednicia și dreptul națiunii noastre care i se cuvine“. Scriind acestea Șaguna se gândea desigur și la propaganda în scris, de aceea trimite și două exemplare din *Promemoria*, iar mai târziu chiar 150 exemplare

¹⁾ La Pușcariu: o. c. p. 10.

²⁾ idem p. 41.

³⁾ idem p. 24.

⁴⁾ Arhiva Episcopiei Aradului Nr. ad. 95/1849.

⁵⁾ Arhiva Episcopiei Aradului Nr. 106/1849.

⁶⁾ A se vedea studiul nostru: *Limba liturgică română în Catedrala din Arad*, în „Biserica și Școala“ an. LXVIII(1944) pp. 330-332.

¹⁾ Arhiva Episcopiei Aradului, Nr. ad 104/1849.

²⁾ Arhiva Episcopiei Aradului, Nr. ad 104/1849.

³⁾ Arhiva Episcopiei Aradului, Nr. 106/1849.

spre a fi vândute în eparhia Aradului. În felul acesta se realiza unitatea de idei și de vederi între Români, ale cărei roade se vor vedea mai târziu.

Între acestea, Ep. Gherasim având probabil o nouă criză în boala care i-a chinat ultimele zile, cu data 9 Oct., încredințează întregul dosar¹⁾ al „trebii naționale”, Comunității Bisericii din Arad, „spre mai departe povățuire”. Acest lucru îl face cunoscut și lui Șaguna în scrisoarea de aceeași dată, arătând că deputații arădani au plecat la Viena dar întâmpină greutăți din partea Comisarului guvernial Ioan Atzél, care a oprit adunarea de bani pe seama delegaților.

Într'adevăr Atzél încă în 12 Oct., stil nou (adică în Sept.) scrisese²⁾ episcopiei Aradului, întrebând dacă episcopul are cunoștință despre străngerile de bani ce se fac pe sate de către preoți și învățători. În urma acestei provocări Epis. Raț răspunde³⁾ printr'o lungă scrisoare, făcând un rezumat al demersurilor naționale făcute în eparhia Aradului. El arată aci, că Românii arădani au fost întrecuți în această privință, de ceilalți frați ai lor, iar ei s'au alăturat acțiunii lor în urma provocării ep. Transilvaniei, și au trimis deputați la Viena. Pentru acoperirea cheltuielilor acestor deputați se fac colectele benevole de pe sate. Mai arată în concluzie, că demersurile românești s'au făcut „pe calea cea mai legiuită și fără cât mai puțină pagubă sau primejdie”.

Nu am dat de alte urmări ale acestei dispute. Probabil, că adunările de bani au urmat, căci delegații arădanilor au rămas încă în Viena.

b) *Gazeta românească.*

În fața insuccesului și neascultării cu care erau tratate petițiile românești la „locurile prea înalte” — mințea neastâmpărată a lui Șaguna iscodește noi mijloace de luptă. Așa scrie el ep. Raț în 26 Nov. 1849: „deși sânt trist și mâhnit în adâncul inimii mele, văzând că cauza noastră națională... nu se ia în considerare... înăd n'am desnădăjduit și prin cugetare și judecata mea ziua și în miezul nopții, am devenit la o părere și convingere despre înaintarea binelui național de obște”. Această părere era în legătură cu scoaterea unei gazete naționale românești la Arad sau Timișoara, prin care s'ar promova îndeosebi interesele poporului român. În scrisoarea sa Șaguna își exprimă părerile mai deaproape despre felul cum plănuiește această gazetă: anume „să fie abătută cu totul de pe câmpul polemic, să opereze mai mult și numai pe câmpul istoric, să nu fie prea scumpă și să nu paralizaze nici într'un chip

pe „Bucovina” sau pe „Gazeta de Transilvania”, să aibă lângă sine o foaie care să se ocupe cu lucrurile economice. Tot la Arad afla Șaguna și pe bărbații cărora li s'ar putea încredința redacția, profesorii D. Constantini sau A. Gavra. Mai adaugă că despre acest gând am încunostințat și pe Andrei Mocioni. Într'adevăr cu data de 6 Decembrie 1849 Ep. Raț primește și dela Mocioni o scrisoare în acelaș obiect. Pe lângă lauda inițiativei Șaguniene, după ce arată cât de trebuincioasă și folositoare ar fi o astfel de gazetă, Mocioni insistă asupra locului „șiririi gazetei acesteia”, pe care el îl crede a fi Aradul. Motivarea: „una că poziția sa îl tartă a fi în comunicație aproape cu Banatul Timișoarei, cu Ardealul și cu părțile din sus ale Ungariei, alta iară că bărbații recomandați... cu greu s'ar putea hotări a părăsi orașul acesta, locul lor de locuință”.

Este limpede deci că pentru Mocioni că și pentru toată românimea din monarhia austriacă, pe vremea aceea, Aradul era un oraș românesc de vază, un braș de frumoase tradiții culturale care s'au urmat apoi în tot cursul veacului trecut.

La aceste propuneri și îndemnuri Ep. Raț răspunde⁴⁾ că a împărtășit această idee cu fruntea românimeii din Arad, pentru a-și da părerea și până atunci până când chestiunea se va pune în ședința consistorială, făgăduiește că despre toate cele ce vor urma îl va înștiința.

Nu știm ce s'a ales mai departe de această propunere. Fapt e că în ședințele consistoriale din toamna anului 1849, a le căror protocoale au rămas, nu s'a pertractat această chestiune. E probabil că ea s'a îngropat odată cu moartea Ep. Raț și cu instaurarea regimului absolutist din 1850—60. Ea va reinvia mai târziu în publicațiile studenților teologi arădani și mai târziu, în „Biserica și Școala” devenită foaia oficială a eparhiei Aradului.

Informațiuni

■ Calendarul creștinului ortodox pe anul 1947 a ieșit de sub tipar și s'a pus în vânzare la Librăria Diecezană din Arad.

Pe lângă partea calendaristică el mai cuprinde un bogat mănunchi de studii religioase-morale, sfaturi economice și gospodărești, poezii și alte îndemnuri de folos obșteșc. În fruntea acestor studii P. S. Sa Părintele Episcop Andrei semnează un luminos articol intitulat „Lume nouă”, după care urmează cel al P. C. Părinte Profesor Dr. Il. V. Felea „Despre dogme și canoane” etc.

Fiind una din cele mai preferate cărți pentru creștinii noștri dela sate și orașe și în acelaș

¹⁾ Arhiva Episcopiei Aradului, Nr. ad. 126/1849.

²⁾ Idem Nr. 122/1849.

³⁾ Idem ad Nr. 122/1849.

⁴⁾ Arhiva Episcopiei Aradului Nr. 128/1849 (ziornă fără dată).

timp un bun mijloc de difuzare a indemnurilor bune în sânul familiilor noastre creștine, calendarul creștinului ortodox trebuie să pătrundă în fiecare casă creștină ortodoxă. Prețul avantajos în vremurile de azi de 10.000 lei, îi ușurează această posibilitate.

De altfel parohiile din eparhia Aradului vor primi cât mai curând spre desfacere aceste calendare.

■ Conferința catehetică a preoților din protopopiatul Gurahonț s'a ținut în ziua de 25 Octombrie a. c. la școala primară din Gurahonț. La orele 9 a. m. s'a slujit în sf. biserică slujba Chemării Duhului Sfânt, la finea căreia preotul Ioan Bosco-Vărfurile vorbește copiilor despre: „Iubirea copiilor față de părinți“. Coincidând data ținerii conferinței cu ziua de naștere a M. S. Regelui, s'a slujit și un Te-Deum, la sfârșitul căruia preotul Constantin Amărăscu a rostit câteva cuvinte potrivite despre M. S. Regele Mihai I.

A urmat apoi deschiderea conferinței în școala primară printr'un cuvânt ocazional rostit de P. O. Părinte Protopop Constantin Lazar. Părintele Andrei Mitroi din Mustești a predat apoi elevilor lecția practică despre Art. IX din Simbolul Credinței. Tema teoretică: „Mijloacele pentru a crește creștini practicanți“, a fost citită de preoții Nicolae Malița, Gh. Cereanț și Gh. Șerb. Atât lecția practică cât și tema teoretică au fost urmate de vii discuții.

Cu acest prilej preoții din prot. Gurahonț au hotărât ca din salariile preoțești pe lunile Octombrie, Noembrie și Decembrie 1946, să se facă aceleași rețineri cari s'au făcut și din salariul de pe luna Septembrie a. c. în vederea ajutorării ținuturilor lovite de secetă.

După ce s'au făcut mai multe comunicări oficiale P. O. Părinte Prot. Constantin Lazar a încheiat lucrările conferinței printr'o scurtă cuvântare.

Concurs

Se publică Concurs cu termen de 30 de zile dela prima publicare, pentru îndeplinirea postului de *secretar contabil* la Școala de Cântăreși Bisericești ort. rom. din Arad, prevăzut în Legea Nr. 751 pentru organizarea și funcționarea Școalelor de Cântăreși Bisericești, art. 16, publicată în Monitorul Oficial Nr. 223 din 26 Septembrie 1946.

Conform Legii amintite, candidații trebuie să aibă cel puțin patru clase secundare și cunoștințe speciale de contabilitate.

Salariul va fi cel prevăzut în bugetul Onor. Minister al Cultelor.

Condițiunile de numire sunt cele prevăzute în Decretul Lege Nr. 746 pentru Statutul Funcționarilor Publici, art. 8 și 9, publicat în Monitorul Oficial Nr. 220 din 22 Septembrie 1946.

Cererile, împreună cu actele necesare, vor fi înaintate, în termenul concursual, Consiliului Eparhial ort. rom. din Arad.

Arad, în 7 Nov. 1946.

Consiliul Eparhial

Pentru a împlini un gol în cultura românească și pentru a aduce în fața spectatorului, viața necunoscută a muncitorimii și a noilor țeluri sociale, ale lumii democratice, Direcțiunea Culturală din Ministerul Informațiilor, a instituit un concurs de piese într'un act cu conținutul social, cu premii după cum urmează:

Premiul I Lei 3.000.000

„ II „ 2.000.000

„ III „ 1.000.000

Precum și piese în trei sau patru acte pe aceeași linie:

Premiul I Lei 5.000.000

„ II „ 3.000.000

„ III „ 2.000.000

Piesele trebuie să poarte sigiliul artei autentice.

În afara premierii prin concurs, drepturile de autor pentru reprezentare, rămân cele stabilite de legea teatrelor.

Autorii premiați se obligă să renunțe la drepturile de autor în urma spectacolelor date pentru realizarea maselor care vor trebui să aibă însă aprobarea expresă a Direcției Culturale din Ministerul Informațiilor.

Manuscrisele vor fi depuse la registratura Direcției Culturale până cel mai târziu la 31 Ianuarie 1947, inclusiv, în plicuri sigilate, prevăzute cu un motto, iar înăuntru având, alături de manuscris, un alt plic sigilat pe care să fie scris același motto iar înăuntru cu numele autorului. Manuscrisele vor fi bătute la mașină.

Juriul este compus din d-nii V. Eftimiu președintele Soc. Scriitorilor Români, Panaitescu Perpessicius, Ion Pas, Directorul Teatrului Național, Cicerone Teodorescu, G. C. Nicolescu din partea Ministerului Informațiilor.

Rezultatul va fi dat până la 1 Martie 1947.

Te lauzi cu omenia ta. Ai dreptul? Ce-ai făcut azi pentru copiii infometăți din Moldova?

Dați oricât de puțin, dar dați pentru cei din regiunile lovite de secetă!

Nimeni nu-i prea sărac, pentru a nu putea dărui celui mai sărac ca el!